

Asia: VNS 4/2021 vp Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta

Viite: Hallintovaliokunnan lausuntopyyntö 29.9.2021

Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry:n (SPJL) lausunto:

Yleistä

Kuten selonteossa todetaan, on Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan toimintaympäristö voimakkaassa muutoksessa. Globaalit haasteet kuten ilmastonmuutos ja pandemiat sekä pitkittyneet aseelliset konfliktit ja terrorismi vaikuttavat myös Suomen turvallisuustilanteeseen. Konfliktit ja ilmastonmuutoksen vaikutukset saattavat aiheuttaa epävakautta ja käynnistää olosuhteiden pakosta johtuvan hallitsemattoman muuttoliikkeen. Ulko- ja turvallisuuspoliittiset uhkat konkretisoituvat myös Suomen sisäisessä turvallisuudessa ja edellyttävät näiden alojen viranomaisten kykyä vastata niihin. Hallitsematon ja heikosti koordinoitu muuttoliike haastaa kohteena olevia yhteiskuntia ja saattaa johtaa yhteiskunnan entistä jyrkempään polarisoitumiseen. Hallitsemattoman muuttoliikkeen seurauksia havaittiin Suomessakin vuosien 2015–2016 aikana.

Merkittävä ja lisääntyvä uhka suomalaiselle yhteiskunnalle on monimuotoinen hybrdivaikuttaminen. Ilmiön havaitseminen aukottomasti on hankalaa, koska onnistuneesta kyberhyökkäyksestä ei välttämättä jää jälkiä. Hybrdivaikuttaminen saattaa olla niin hienovaraista, ettei vaikuttamisen kohde sitä havaitse. Tästä Suomikin on saanut esimerkkiä menneinä vuosina muun muassa ulkoministeriöön kohdistuvana laittomana tietojenhankintana. Suojelupoliisi on useaan otteeseen varoittanut (Supon vuosikirjat 2017 ja 2018) lisääntyneestä hybrdivaikuttamisesta ja sen yrityksistä suomalaista yhteiskuntaa ja sen kriittisiä toimintoja kohtaan. Lainsäädännön muutokset ja Suojelupoliisin lisääntyneet resurssit ovat oikean suuntaisia toimia. Samaan aikaan on tärkeää parantaa myös poliisiorganisaation kykyä vastata yhteiskunnan äkkilisiin häiriötilanteisiin ja hybrdivaikuttamiseen.

Merkittävän ongelman sisäiselle turvallisuudelle luo yhteiskunnan polarisaatio, jossa osa Suomessa vakituisesti asuvista liukuvat laillisen yhteiskunnan ulkopuolelle, koska kokevat, ettei heillä ei ole mahdollisuutta integroitua lailliseen yhteiskuntaan. Osalla siirtyminen laillisen yhteiskunnan ulkopuolelle on tietoinen valinta. Järjestäytynyt rikollisuus on kasvanut huomattavasti Euroopassa ja kasvu on edelleen erittäin nopeaa.

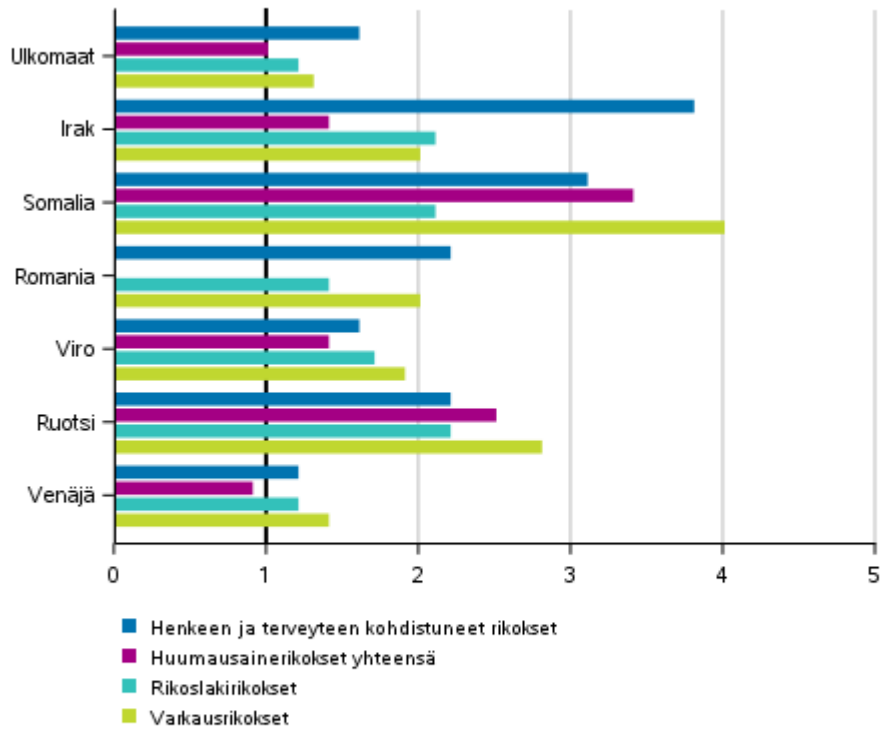
Europolin vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjuntakeskuksen johtaja Jari Liukun (Turvallisuus & Riskienhallinta- lehti 30.04.2019) mukaan järjestäytynyt rikollisuus on Euroopan turvallisuudelle nopeasti kasvava vakava uhka. Järjestäytyneen rikollisuuden saama rikoshyöty on arviolta 110 miljardia euroa vuodessa. Liukun mukaan tuoreen uhka-arvion

mukaan Euroopassa on havaittu kasvaneen erityisesti Albanian, Itä-Euroopan ja Italian järjestäytyneet rikollisryhmät sekä perinteiset rikolliset moottoripyöräkerhot.

”Muita Euroopan laajuisia ryhmiä ovat Länsi-Balkanin, Aasian ja Afrikan rikollisryhmät sekä katujengit, jotka saattavat toimia hyvinkin pienellä alueella”, Liukku toteaa.

Liukun mukaan ryhmät ovat yleensä hyvin järjestäytyneitä, monikansallisia ja useampaan rikollisuuden alaan keskittyneitä. Ne tavoittelevat mahdollisimman suurta taloudellista hyötyä hinnalla millä hyvänsä ja yhteiskunnan rakenteita hyväksi käyttäen.

Ulkomaalaisten miesepäiltyjen rikollisuuden taso suomalaisiin verrattuna*

*Montako kertaa useammin ulkomaalainen mies on epäiltynä suomalaisen mieheen verrattuna (Suomi=1). Kuviossa huomioitu vain Suomen väestöön kuuluvat kansalaisuuksittain. Turvapaikanhakijat eivät kuulu väestöön.

Lähde: Tilastokeskus 16.5.2019

1. Selonteko tarkastelee sisäistä turvallisuutta vuoteen 2030 saakka

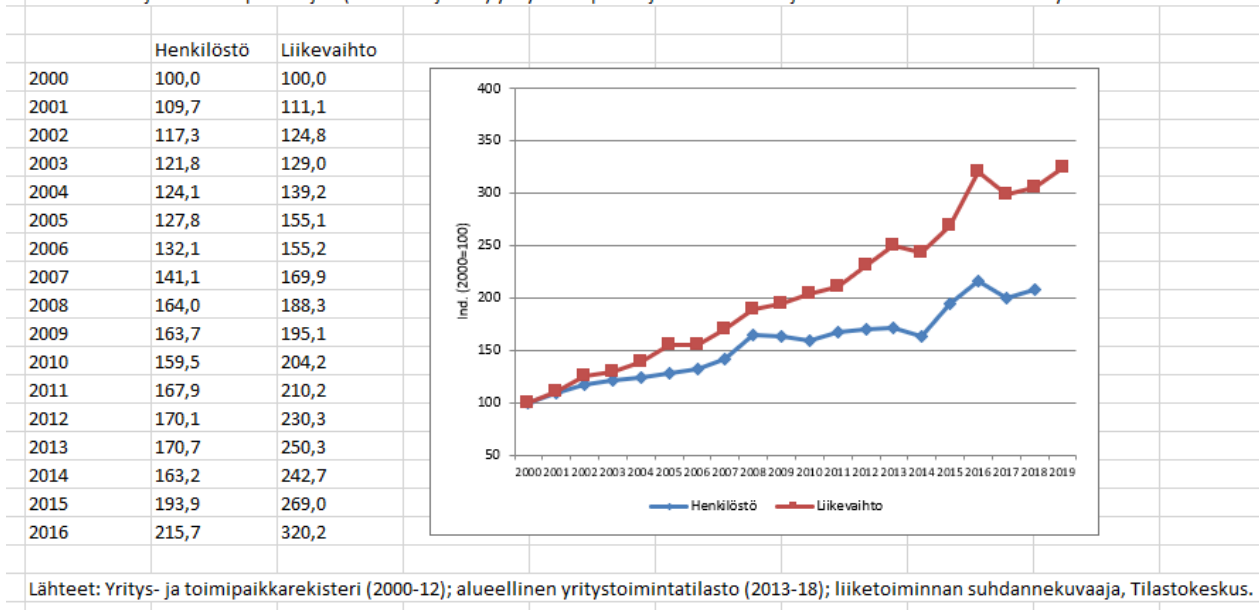
Turvallisuutta ja sen kehittymistä on erittäin tärkeää tarkastella pidemmällä aikajänteellä. Tavoitteita asetettaessa pidemmälle aikajänteelle tulisi samalla kuitenkin turvallisuusviranomaisten rahoituskehystä tarkastella samalla pitkäkestoisella aikajänteellä. Tällä hetkellä on havaittavissa epäsuhtaa tavoitteissa ja resurssikehityksessä.

2. Päämääränä kaikkien turvallisuus

Selonteossa korostetaan ennaltaehkäisevää otetta turvallisuuden takaajana. Poliisin resurssipula näkyy kuitenkin merkittävässä määrin juuri ennaltaehkäisevässä toiminnassa. Poliisitoiminnan keskittyessä pääasiassa vakavien rikosten tutkintaan ja hälytysvasteajan ylläpitämiseen on ennaltaehkäisevästä toiminnasta jouduttu tinkimään. Tämä on nähtävissä mm. liikenteenvalvontaa käytetyssä ajassa, ns. koulupoliisitoiminnassa, katuturvallisuusindeksin laskussa sekä poliisin kyvystä vastata harva-alueella asuvien henkilöiden turvallisuuspalveluiden kysyntään.

Yksityinen turvallisuusala on kasvanut voimakkaasti viime vuosina. Yksityinen turvallisuusala näkee kasvun myös jatkuvan. Tällöin herää kysymys onko turvallisuus kulutushyödyke, joka on tarjolla niille, joilla on varaa maksaa siitä. Johtuuko yksityishenkilöiden turvallisuudentunne osittain siitä, että he ovat panostaneet omaan turvallisuuteen hankkimalla maksullisia turvallisuuspalveluita. Turvallisuuden tulisi olla hyödyke, jota kustannetaan verovaroin kaikille.

Turvallisuus- ja vartiointipalvelujen (Nace:t 80 ja 746) yritystoimipaikkojen henkilöstön ja reaalisen liikevaihdon kehitys 2000-2019.

3. Arjen turvallisuus kuuluu kaikille

Ihmiset pitävät Suomea turvallisena maana. On olemassa kuitenkin viitteitä, että turvallisuus on Suomessa heikkenemässä. Järjestäytynyt ja kansainvälinen rikollisuus on Suomessa kasvussa. Suomen järjestäytyneeseen rikollisuuteen on tullut Ruotsissa ilmenneitä piirteitä mm. väkivallan muodossa.

Tullin tilastojen mukaan takavarikoitujen aseiden määrä on kasvussa ja samansuuntaista viestiä on tullut myös poliisin suunnasta, että poliisi törmää tehtävillään aseisiin entistä useammin.

Ampuma-aserikokset	2016	2017	2018	2019	2020
Törkeä ampuma-aserikos	5	1	2	0	6
Ampuma-aserikos	28	22	31	33	103
Lievä ampuma-aserikos	129	96	143	146	66
Ampuma-aserikkomus	1	1	0	0	0
Yhteensä	163	120	176	179	175

Takavarikoidut aseet	2016	2017	2018	2019	2020
Kaasuaseet	187	96	127	187	506
Tuliaseet	31	16	20	45	28
Yhteensä	218	112	147	232	534

Lähde: Tullin vuosijulkaisu 2020

Kasvaneet asetakavarikot viittaavat siihen, että myös aseita liikkuu rikollisilla entistä enemmän. Aseiden yleistyessä myös niiden käyttö yleistyy. Poliisiin kohdistuvan väkivallan määrä on kaksinkertaistunut vuosituhannen vaihteeseen verrattuna. Myös aseellinen vastarinta on lisääntynyt. (Oikeustieteen tohtoreiden Mika Sutelan ja Henrik Rikanderin tutkimusartikkeli 2020).

Ruotsissa tapahtui vuonna 2020 ennätysmäärä kuolemaan johtaneita väkivaltatapauksia. Erityisesti ampumavälikohtaukset ovat kasvussa. Erityisesti ulkomaalaistaustaiset jengit ovat syyllistyneet väkivallanteoihin. Ruotsissa epäillään mm. maahanmuuttajaväestön puutteellisen integraation olevan yksi syy väkivallan lisääntymiseen.

Helsingin poliisilaitoksen rikostutkintayksikön johtaja Markku Heinikari toteaa haastattelussaan: ” *Muutos aiempien vuosien tilanteeseen on selkeästi se, että aiemmin huumeiden maahantuonti oli pitkälti ulkomaisten rikosryhmien käsissä. Nyt selvästi yhä useammalla ryhmällä on oma levitys Helsingissä.* (IL 24.7.2021) Myöhemmin Heinikari toteaa haastattelussaan Helsingin Sanomissa: ” *Valtaosa näihin jengeihin liittyvistä henkilöistä on maahanmuuttajataustaisia nuoria miehiä, ensimmäisen tai toisen polven maahanmuuttajia. Mukana on myös muita, mutta suurimmalla osalla on maahanmuuttajataustaa.*” (HS 14.10.2021)

Ns. pehmeät keinot, joilla pyritään ehkäisemään syrjäytymistä ovat erittäin tärkeitä. Pehmeisiin keinoihin lukeutuvat mm. koulutus, työllistäminen ja muunlainen ennaltaehkäisevä toiminta. Ruotsissa, jossa on pehmeisiin keinoihin panostettu ja käytetty huomattavasti rahaa, on ulkomaalaistaustaisten integroinnissa yhteiskuntaan epäonnistuttu. Voitaneen puhua epäonnistumisesta, koska Ruotsissa on Eurooppalaisittain huomattavan paljon ulkomaalaistaustaisten ampumistapauksia. Laittomien ampuma-aseiden lisääntyessä Suomessa huomattavasti, sekä jengirikollisuuden kasvaessa, voitaneen Suomessa olettaa ampumavälikohtausten lisääntyvän tulevaisuudessa. Tähän ongelmaan ei voida puuttua pelkästään sosiaali- tai koulutuspoliittisin keinoin.

Suomessa tulee vahvistaa sisäisen turvallisuuden toimijoiden resursseja parantamalla lainsäädäntöä, jolla voidaan puuttua niin järjestäytyneeseen kuin jengirikollisuuteen. Lainsäädännön kehittämisen lisäksi tulee pitää myös huolta sisäisen turvallisuuden toimijoiden resursseista. Erityisesti tulee huomioida, että Suomi sijaitsee maantieteellisesti alueella, johon

kansainvälisen turvallisuustilanteen muutokset heijastuvat suoraan. Suomen lähialueiden turvallisuusympäristö on muuttunut epävakampaan suuntaan ja muutoksen voidaan olettaa olevan pitkäkestoinen.

Samaan aikaan, kun lähes kaikilla Suomen lähiympäristön mailla on tarkoitus lisätä sisäisen turvallisuuden resursseja ja parantaa uusiin ughiin reagoimista, on Suomessa ollut koko 2010-luvun ajan pitkäjänteinen suuntaus heikentää sisäisen turvallisuuden resurssia poliisitoimen osalta. Poliisien määrä laski 2010-luvun aikana noin 600 poliisimiehellä. Suuntaus näyttää jatkuvan tulevaisuudessa, koska poliisitoimen resurssikehykset näyttävät heikkenevän tulevaisuudessa. Resurssivajetta on ajoittain paikattu joillekin osa-alueilla kohdistuvalla lisärahoituksella, mutta lisärahoituskin on ollut määräraikaista. Tällä hetkellä resurssivajetta ei voi parantaa siirtelemällä henkilöstöä toiminnosta toiseen, vaan tarvitaan perusresurssin huomattava nosto.

Poliisitoimi ei tällä hetkelläkään suoriudu tyydyttävästi nykyisestä työtaakastaan. Krooninen resurssivaje näkyy mm. kenttä- ja hälytyspartioiden kasvavissa hälytysvasteajoissa ja hälytystehtävien priorisointina sekä erityisesti rikostutkinnan puolella lisääntyneenä työkuormana, joka johtaa työuupumukseen. Selvitysprosentit joissain rikosnimikkeissä ovat olleet pitkällä aikajänteellä laskussa jo vuosia, ja heikkeneminen tulee jatkumaan tulevaisuudessa. Näitä rikoslajeja ovat esim. varkausrikokset ja seksuaalirikokset ja niistä erityisesti lapsiin kohdistuvat rikokset.

Nykyisillä resursseilla poliisi ei kykene vastaamaan tuleviin turvallisuusuhkiin. Samaan aikaa kansalaisten luottamus poliisiin on hieman heikentynyt, vaikka se onkin edelleen kansainvälisesti erittäin hyvällä tasolla. Valitettavasti nykyisillä ja tulevaisuuden laskevilla resursseilla näköpiirissä on enemmän luottamuksen heikentyminen edelleen kuin luottamuksen parantuminen.

4. Toimintaympäristön muutokset ja vakavat häiriöt

Selonteossa todetaan, että yhteiskunnan tulisi vahvistaa eri sektorien yhteistyötä ja vahvistaa viranomaisten valmiuksia. Suomen tapa tarkastella turvallisuutta laajasta näkökulmasta huomioiden mm. ihmisoikeusloukkaukset, muuttoliikkeet, talouskriisit, eriarvoisuuden lisääntymisen, terrorismin ja kansainvälisen rikollisuuden lisääntymisen asettaa paljon vastuuta sisäisen turvallisuuden toimijoille. Näitä ongelmia ei ratkaista minkään yksittäisen viranomaisen toimesta, vaan ongelmat edellyttävät laajaa viranomaisyhteistyötä. Laaja viranomaistyö edellyttää riittäviä resursseja kaikilta toimijoilta, jotta viranomaiset voivat toimia tehokkaasti yhdessä. Pullonkaula jonkin viranomaisen resursseissa heikentää kokonaisuutta ja yhteistyön mahdollisuuksia.

Turvallisuuden pullonkaulaksi on muodostumassa Hätäkeskuslaitoksen henkilöstöongelmat. Hätäkeskuslaitoksella on ongelmana mm. henkilöstö nopea vaihtuminen ja korkeat sairaspoissaolomäärät. Työssäjaksaminen heijastelee jo Hätäkeskuslaitoksen kykyyn palvella kansalaisia. Kysymys on lähes puhtaasti resurssivajeen aiheuttamista ongelmista.

Oikeusvaltioperiaate ei tule toteutumaan oikeushallinnon nykyisillä panostuksilla. Esimerkiksi oikeudenkäyntiajat ovat pidentyneet ja sitä kautta kansalaisten mahdollisuus saada asiansa asianmukaisessa ajassa käsittelyyn on heikentynyt. Tämäkin ongelma johtuu lähes puhtaasti rahoitusongelmista.

Edellä mainitut ongelmat huomioiden kansalaisten ja yhteiskunnan turvallisuuden parantaminen ei tapahdu ainoastaan toissijaisilla toimilla, vaan yhteiskunnan turvallisuuden

ketjun: hätäkeskuslaitos – poliisi – oikeuslaitos resursseja on nostettava ja rahoitus vakiinnutettava riittävän pitkäjänteisesti.

Hyödynnämme digitalisaation mahdollisuudet

Teknologinen kehitys vaikuttaa maanpuolustuksen ohella hyvin vahvasti sisäisen turvallisuuden alalla. Uusien turvallisuushäiriöiden ja uusien teknologioiden väärinkäyttömahdollisuuksien laaja-alainen ymmärrys ja torjunta edellyttää viranomaisten yhteistyötä ja tehokkaita omia järjestelmiä. Poliisihallinto on pitkään yrittänyt korvata henkilöstövajetta osittain tehostamalla toimintaa tietojärjestelmähankkeilla. Valitettavasti hankkeet eivät ole tuoneet toivottua lopputulosta. Poliisin tietojärjestelmähankkeiden rahoitus on ollut jatkuvien säästötoimenpiteiden kohteena ja niiden valmistuminen on myöhästynyt huomattavasti. Poliisitoimen rahoituksen lyhytjänteisyys on vaikuttanut heikentävästi poliisin mahdollisuuteen suunnitella tietojärjestelmähankkeita pitkäjänteisesti.

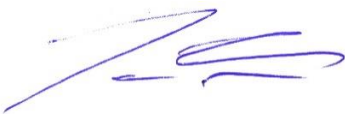
Lopuksi

Turvallisuustilanteen nopeat ja osittain ennalta-arvaamattomat muutokset aiheuttavat viranomaisille haasteita niihin varautumisen suhteen. Uhkakuvat vaativat viranomaisilta kykyä reagoida ennakoivasti ja välillä jälkikäteen syntyviin tai syntyneisiin tilanteisiin. Toimintakyky edellyttää aina resurssia niin varusteiden kuin henkilötöyövoiman suhteen. Valitettavasti tällä hetkellä poliisin toimintakyky ei vastaa tulevaisuuden uhkakuviin.

Tavoite, jossa Suomi on Euroopan turvallisimma maa vuonna 2030, ei perustu tällä hetkellä siihen, että me tekisimme asioita oikein. Sisäisen turvallisuuden ketju uhkaa tällä hetkellä näivettyä resurssi- ja rahoituspulaan. Jos olemme vuonna 2030 maailman turvallisimma maa, perustuu se todennäköisesti siihen tosiasiaan, että muilla mailla menee vielä entistä huonommin.

Poliisiorganisaatio ja muut sisäisen turvallisuuden toimijat tarvitsevat pitkäjänteisen, yli vaalikausien, yltävän rahoituksen, jolla taataan tulevaisuuden turvallisuustyötä varten riittävät resurssit.

Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry

Jonne Rinne
puheenjohtaja

Mika Nygård
järjestöpäällikkö

Suomen Poliisijärjestöjen Liittoon kuuluu runsaat 11 000 jäsentä poliisista, oikeusministeriön hallinnonalalta ja hätäkeskuslaitoksesta.